

A L F Ö L D.

KÁROLYI LAJOS.

Az életünk rövid, de a művészet
Örökebb, mint a földek és egek,
Mi elmegyünk, de a jövő ködébe
Lelkünk világa fényeket vetett.
A mi országunk nem való közéték,
Ti balga dúsak, kontár emberek,
És mégis mi vagyunk az igaz élet,
Az ősi és új s bár a szép ma vétek,
Bennünk van csak bocsánat bűnötökre:
Mi múltó üdvöt váltottunk örökre!

(Károlyi Lajoshoz, 1926)

A század elején egy fiatal magyar művész gyalogszerrel indul el Jasznaja Poljanába, hogy vigasztalást és bátorítást merítsen Tolsztojtól, akinek evangéliumi tanításait olvasta és akinek életét is meg akarta ismerni. A fiatal magyar művész a személyes találkozás alkalmával csalódott Mesterében, de nem ábrándult ki az igazság kereséséből, amely egyetlen és állandó szenvedélye maradt mindhalálig.

Károlyi Lajos volt ez az ifjú, a szegedi festő, aki 1927 tavaszán halt meg és akinek művészete megérdemli, hogy a hálás utókor fölfedezze és méltányolja.

Különös magyar sors és különös művészsors az, amely neki osztályrésze volt. Nagybányán együtt indult a legnagyobbakkal és leghíresebbekkel, akik mindig becsülték őt, aki mindig magányos távolságban maradt mindenkitől. Külföldi vándorlások után élete legjavát Szegeden töltötte, ahol a külvárosban élt, a szegények között, egyedül, mint valami tiszaparti Rembrandt. Magas alakja, hosszú szakálla, sovány aszkétaarca, szelíd tekintete és jóságos szava kedves ismerőse lett az egyszerű embereknek, a munkásoknak, akik között otthon érezte magát. Kis kamrájában vagy kertjében dolgozott vázlatain és képein, végtelen áhitattal és odaadással. Mert szerinte dolgozni kell a művésznak és munka az alkotás és a munka megbecsülése az, amiért küzdeni kell, hogy új világ támadjon a régi helyén.

Károlyi Lajos nem tartozott soha semmiféle művészi irányzathoz vagy iskolához. Ő kezdettől fogva arra törekedett, hogy a természet örök törvényeit megértse és ezeket fejezze ki alkotásain. Míg a nagy világban egymást váltották föl a legkülönbözőbb festői divatok, a naturalizmus, az impresszionizmus, a post-impresszionizmus, a kubizmus és a többi, Károlyi Lajos nyugodtan és zavartalanul kereste az igazságot és nem törődött semmi mással. Sokszor mondogatta, hogy a régi művészet a szépet akarta, az új művészetnek az igazat kell hirdetnie. A karakter kifejezése a fő és mivel a mi korunk a munkán alapszik, elsősorban a dolgozó ember karaktere foglalkoztatta. Mégis, volt valami nietzschei „korszerűtlen“ benne, többször hangoztatta, hogy az egyéniség túlságos kultusza a művészet megrontója, mert az örök törvények az első és nem az egyéniség. Velaquez azért volt legkedvesebb festője, mert ez a nagy spanyol művész a legtisztább egységességgel és hűséggel ábrázolta a dolgok és emberek karakterét és senkinek sem hízelt és soha sem hazudott.

Károlyi Lajos valóságosan tudományos kísérleteket és tanulmányokat végzett az irányban, hogyan kell a fényerősséget lefokozni a vásznon, hogy az a nap-

fény illúzióját adja. Ahogy Goethe, a tudós költő megalkotta a maga Farbenlehrejét, úgy Károlyi, a tudós festő megteremtette a maga fényelméletét.

Károlyi Lajos képei imádságok, amelyekben egy tiszta és igaz lélek öröme és hálája nyilatkozik meg, alázatosan és áldozatosan. Az újszegedi és rókauccai őszi alkonyatok és tavaszi reggelek, a téli Tiszapart, a firenzei és velencei ver sacrum, a külvárosi kis házak és emberek, a maga arcúsa számtalan hangulatban és változatban, mind egy nagy harmónikus egységbe olvadnak, mind egy szellem világát tárják föl: Károlyi Lajos lelke lebeg e vizek és földek, ez arcok és virágok fölött. A virágokat különösen nagyon szerette ez a viráglelkű ember, őszi rózsái csupa búcsúzó élet és beszédes szomorúság, a csendéletnek ő valósággal vallásosan mély értelmet és jelentőséget adott, vagy, mint ahogy egyik tisztelője szokta mondani: ő mindig *szent képeket* festett.

Filozófus volt Károlyi Lajos, valami volt lényében, amj több a művésznél és ami sokszor akadálya volt az alkotásban. Rendkívüli érdeklődés élt benne a szellem és tudás mindenféle megnyilatkozásai iránt. A buddhizmus egész irodalmát alaposan tanulmányozta, a kereszténység állandóan foglalkoztatta, a biblia mindennapi olvasmánya volt. Asszisi és Szalézi Szent Ferenc, Szent Terézia, de a Szent Atyák műveit is behatóan ismerte. Költői érzéke páratlanul finom és ítélete találó volt. Baudelaire lelkeségére ő hívta föl először figyelmemet és Ady istenkereső és tisztaságvágyó érzéseit rendkívüli megértéssel magyarázta még akkor, amikor a farizeusok erkölcstelenséget szimatoltak Adyban.

Ez a vegetárius és antialkoholista szegedi apostol a goethei *nil humani* elvének alapján állott, mert elsősorban mégis csak művész volt, még pedig bölcselkedő művész. Valódi orvosa volt a beteg lelkeknek, aki igen sokszor hozott első segélyt e sorok írójának is, élete nagy válságaiban. Akik Károlyi Lajost szemlélésben ismerték és megismerték, azok az emberi nagyság és szépség egyik ritka példáját őrizik emlékezetében.

És ez a nagyság és szépség csöndesen, minden feltűnés nélkül, de bensőségesen és maradandóan ragyog és mosolyog alkotásain, mint szelíd és boldog visszfénye egy napnak, amely leáldozott.

(Szeged)

Juhász Gyula.

JUHÁSZ GYULA.*)

Juhász Gyula nem szorul kommentárra. Minden glosszátornál ékebben szól önmagában is az ő művészete: az önmagát analizáló poeta doctus jobban megmagyarázza, kitereteti magát a verseiben, mint bármely kritikus próza tehetné. De azt már másnak kell megállapítania róla, hogy ma, 1926-ban, aktuális-e a magyar költők között, elénekzett-e az ő ideje, amikor a szűkebb Magyarország érdéklődése feléje fordul.

Minden nagyobb költő életében van egy pillanat, amit Lessing műszava nyomán *termékeny pillanat*nak lehetne nevezni: az a pillanat, mely magában foglalja az előzményeket és következményeket, — amikor az író igazi jelentősége kiteljesedik, amikor „költő és nemzet“ egymásra talál. A magyar irodalmi fejlődésben a negyvenes évek számára alig jelentős

*) Részlet a szegedi Juhász-matinén (1926 ápr. 19.) tartott előadásból.